

ІСТОРІЯ СЕЛА НОВИЙ ТАГАМЛИК ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Помаз Ю. В.

к.і.н., доцент, доцент кафедри гуманітарних і суспільних наук

Хорішко А. В.

здобувач вищої освіти інженерно-технологічного факультету

СВО «Бакалавр»

Полтавська державна аграрна академія

Історія нашої держави пройшла довгий шлях розвитку: від перших людей, що з'явилися на території України близько 1 млн. років тому, до сьогодні. Шлях цей був складним і тернистим. І кожна людина повинна розуміти, що історія творить наше майбутнє. А ще – ми з вами самі творимо історію: нашу історію, історію нашої держави, історію цілого світу. Тому, надзвичайно важливо знати і пам'ятати історію рідного краю.

Зовсім недалеко, за пару десятків кілометрів на південній схід від духовної колиски України – Полтави, на правому широкому березі річки Тагамлик, розкинулося село Новий Тагамлик. Село розташоване в Машівському районі Полтавської області, є центром, де знаходиться старостинський округ, якому підпорядковані населені пункти Вільне, Козельщина, Огуївка [8].

Перші документальні згадки про Новий Тагамлик датуються лише кінцем XVII століття, проте дослідження вчених-краєзнавців свідчать, що його історія вростає коренями у глибину століть, до пам'яток раннього неоліту, черняхівської культури, древньоруських поселень. Тут за сивої давнини скрипіли дерев'яними колесами чумацькі вози, торуючи шлях до безкрайніх причорноморських степів, через володіння болгарського хана Кубрата, минаючи розкішні мальовничі краєвиди [6].

Початок своєї історії село Новий Тагамлик бере у кінці XIV століття. Першими поселенцями села була Шерстюки. В зв'язку з цим і село першу свою назву мало – Шерстюківка. На той час на території поселення (нинішній Новий Тагамлик) проживала значна кількість родин із таким прізвищем. Чи то були

родинні поселення, що займалися роботами, пов'язаними з переробкою або виробництвом шерсті, чи що інше, але прізвище має всі ознаки старовинного. Цікаво, що на даний час на території Новотагамлицької сільської ради, також досить поширене це прізвище [8].

Належало село польській поміщиці Ганні Велецькій. Після Білоцерківського договору 1651 року, на території Полтавщини, в тому числі і Нового Тагамлика, виникло багато хуторів, якими володіли польські поміщики. Перші офіційні згадки про село Новий Тагамлик з'являються лише наприкінці XVII століття. Відносилось воно до Полтавської губернії Костянтиноградського повіту [8].

У селі Новий Тагамлик у середині XIX століття було закладене будівництво кам'яної церкви Вознесіння Господнього. Побудована у 1859 році, за іншими даними у 1865 році, освячена 13.11.1865 року. У 1902 році володіла 2252 квадратних сажнів землі церковної лісової, 33 десятини ружної, 2 десятини 1400 квадратних сажнів садибної, 6 десятин казенного лісу. Мала церковну муровану сторожку, 4 будинки для квартир причту [5, с. 387].

Навколо церкви, за наказом Джунковського, насаджено на значній території сад. У цьому саду було зібрані рідкісні породи дерев, кущів, квітів, інших рослин. Залишки цього саду збереглися і до цього часу. А за словами старожилів села, ще в 90-х роках минулого століття тут можна було знайти нетипові для нашої місцевості дерева та кущі [4, с. 48–53].

Про кількість та склад населення того часу можемо судити із записів церковної книги. До парафії входили: с. Козельщина, с. Баляснівка, с. Сухоносівка, с. Паськівка. У 1902 році налічувалось 884 парафіян чоловічої та 895 – жіночої статі; у 1912 році парафіян привілейованих станів – 24 чол., міщан – 132 чол., козаків – 95 чол., селян – 2019 чол. [4, с. 48-53].

Окрім цього храм виконував роль фортеці на випадок осади. Під храмом були закладені таємні ходи, які давали можливість вийти за кілька сотень метрів від споруди. Найдовший із них мав вихід у селі Огуївка, проходячи під річкою.

На той час село було кріпосним. Пан Джунковський мав 1200 десятин землі, на якій працювали селяни. Вони сплачували податки продуктами тваринництва, зерном та панщиною. Із чотирьох сіл теперішньої сільської ради лише одне було вільним козачим селом – с. Огуївка. Пан Джунковський був лібералом, особливо селян не наказував, на крадіжки уваги не звертав. Тому такий уклад у селі зберігся до 1917 року [8].

Як бачимо, тодішнє життя селян Нового Тагамлика було зосереджене навколо релігійних осередків (громад), за своєю організацією – це був кріпосний лад. Селяни відбували панщину, платили податки, займалися обробітком родючих земель, вирощуванням сільськогосподарської продукції рослинництва та тваринництва [1, с. 38].

Перша світова війна, що розпочалася влітку 1914 р. болісно відізналась на селянах. Територію Нового Тагамлика воєнні дії не зачепили. Але вже на другий день після урядового повідомлення про початок війни розпочалася загальна мобілізація чоловіків призовного віку. В царську армію була мобілізована половина працездатного чоловічого населення села, по Полтавській губернії цей показник склав – 49,4 %. Господарська розруха воєнного часу охопила село. У зв'язку з мобілізацією до війська і реквізиціями для потреб армії не вистачало робочої сили, тягла. Протягом війни посівні площі скоротилися більш як на 10 %, а врожайність зменшилася на 20–30 пудів із десятини [2].

Після революції та громадянської війни почалися часи відбудови, але не встигли селяни «стати на ноги», як почались нові випробування. Настали страшні часи голодомору. Про цей час життя наших пращурів описано у повісті нашого земляка, уродженця села Огуївка, Михайла Івановича Конон-Рижого «Підрубане коріння». Він описав страшний голодомор, що стався у 1933 році, особливо у квітні-травні. Письменнику тоді було 13 років, але він все добре пам'ятає: стоячи перед нинішнім садом (Джунковського), з слізьми на очах, згадував як на високих гіллях цих дерев хмара гайвороння кричала цілий день. «...І як їм було не кричати, коли ми, пацани, лазили на ці дерева, з гнізд

діставали рябенькі яйця і вдома з них готували вечерю». А ще ходили вони з черпаками понад берегом річки Тагамлик і виловлювали з її дна дріб'язкову поживу – черепашок, всіляких молюсків, маленьку рибку [7, с. 43–58]. Мерли люди від голоду і в селі Огуївка, і в селі Новий Тагамлик, і в селі Козельщина, і в селі Вільне. Та і в сім'ї письменника з 12 дітей залишилось лише четверо. Загалом, за період з 1926 року по 1939 рік населення села Новий Тагамлик зменшилося на 42 %. Загинув майже кожен другий [7, с. 43–58].

Разом із голодомором у 1933–1934 роках посилювалися репресії проти українського народу, особливо проти інтелігенції. Учителі рятували дітей від голоду шкільними сніданками – шматочками чорного житнього хліба і мискою пшоняного кулешу, за що їм всі були уклінно вдячні. У очах тих дітей вони були «Прометейми», які в своїх руках несли вогонь життя і світло розуму. Згадав Михайло Іванович Василя Андрійовича Марієч – учителя української мови і літератури, якого звинуватили органи НКВД у націоналізмі і пізньої осені його не стало. Другою жертвою став учитель історії Жорняк. Йому було приблизно 42 роки, мав чудовий характер, крім історії вів хоролий і драматичний гуртки, сам чудово грав на бандурі і співав. У кінці грудня 1936 року його ув'язнили. В цей же рік був репресований і учитель трудового навчання Руденко П. Н. Учитель з села Козельщина – Кучеренко А. І. теж потрапив до рук ГУЛАГУ [7, с. 43–58].

Друга Світова війна чорною хвилею прокотилася по селу. Новий Тагамлик було захоплено уже у вересні 1941 року. У період, коли радянські війська відступили, а німецькі ще не підійшли, колгоспники розбирали по домівках громадське добро, яке не встигли вивезти на схід, і збирали врожай на полях. Покинуті напризволяще Червоною армією і радянською владою, кожний, як міг, дбав сам про себе [3,7]. Німцями захоплені всі виробничі будівлі, багато зруйновано. Спалено центральну будівлю школи, в інших розміщалися німецькі склади. Фашисти відразу ж почали встановлювати «новий порядок», який полягав у витонченій системі експлуатації і

народовбивства. Протягом усього періоду окупації діяла комендантська година, за її порушення людей могли розстріляти на місці [3]. Звільнили Новий Тагамлик від німецько-фашистської окупації 21 вересня 1943 року. Почалась відбудова села, були відновлені будівлі школи, контори, фельдшерського пункту, контора. Село активно розвивалося.

На даний час Новий Тагамлик – це мальовниче село, з розвинутою інфраструктурою та населенням 756 чоловік, тут є велика нова школа із спортзалом, амбулаторія, бібліотека, клуб. Добре розвинутий аграрний бізнес. Але людей приваблює перш за все природа села, річка, листяні ліси, сади. Мешканці м. Полтава з задоволенням купляють житло на дачі і їздять сюди відпочивати.

Список використаної літератури

1. Білоусько О. А., Мирошніченко В. І. Нова історія Полтавщини кінець XVI — поч. XVIII ст. Полтава : Оріяна, 2003. 387 с.
2. Полтавіка. Полтавська Енциклопедія. URL : <http://history-poltava.org.ua/?p=15002>
3. Ревегук В. Я. Полтавщина в роки Другої світової війни / URL : <http://histpol.narod.ru/books/revegyk/revegyk-003-02.htm>
4. Клировая книга Полтавської епархии на 1902 год. Полтава: Литография А.Т. Фришбергъ, 1902. 261 с.
5. Полтавіка. Полтавська енциклопедія: У 12 т.: Т. І. Релігія і церква / [Гол. ред. О.А. Білоусько]. Полтава: Полтавський літератор, 2009. 755 с.
6. Історичні відомості Машівщини. URL : <https://mashivka-rayrada.gov.ua/istorichna-dovidka-14-43-49-05-01-2016/>
7. Конон-Рижий М. Підрубане коріння/М. Конон-Рижий // Калинове гроно : антологія прози і драматургії полтавських літераторів XX ст. Полтава, 2006. Т. 2. Кн. 1. С. 348-362
8. Історичні відомості: URL : <http://ntagamlyk.rada.org.ua/istorichna-dovidka-12-21-22-26-11-2015/>